

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda mustaqil va amaliy ishlarning ahamiyati

Pardayev Baxtiyor Abdujabborovich

*A.Qodiriy nomidagi JDPI, Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi kafedrası o'qituvchisi, Jizzax, O'zbekiston
e-mail:pardayevbaxtiyor89@gmail.com*

Annotatsiya. *Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi kursidan bajariladigan mustaqil amaliy ishlar, talabalar mazkur fan bo'yicha bilim va malakalarini mustaxkamlash bilan bir qatorda kelajakda ularni o'qituvchilik faoliyatlaridagi amaliy ishlari uchun zamin yaratadi. Ushbu maqolada bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini amaliy va mustaqil ta'lim ishlari orqali mustahkamlanishi haqida gap boradi.*

Kalit so'zlar: *referat, mustaqil ta'lim, ko'rgazmali qurol, illustratsiya*

Annotation. *Independent practical work done in the course of teaching methods of fine arts, as well as strengthening the knowledge and skills of students in this subject, will lay the foundation for their future practical work in teaching. This article discusses how to strengthen the professional competencies of future teachers of fine arts through practical and independent educational work.*

Keywords: *abstract, independent study, visual aids, illustration*

Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi kursidan bajariladigan mustaqil amaliy ishlar, talabalar mazkur fan bo'yicha bilim va malakalarini mustaxkamlash bilan bir qatorda kelajakda ularni o'qituvchilik faoliyatlaridagi amaliy ishlari uchun zamin yaratadi.

Talabalarning mustaqil amaliy ishlarining quyidagi turlari mavjud:

- umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun yaratilgan tasviriy san'at darsliklarini o'rganish va ularni yozma ravishda taxlil qilish.
- tasviriy san'atni o'qitish metodikasiga doir bironta mavzu yuzasidan referat yozish. Tasviriy san'atni o'qitish metodikasiga bironta mavzu bo'yicha auditoriyada ko'rgazmali dars o'tish.

Darsliklarni o'rganish. Ma'lumki, umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun bir qatorda tasviriy san'at darsliklari yaratilgan bo'lib, darslar asosan ana shu darsliklar asosida tashkil etiladi. Bu fandan mashg'ulotlar olib boradigan har bir o'qituvchi, shuningdek, talaba ana shu darsliklarning mazmuni xaqida to'liq tasavvurga ega bo'lishi lozim. Buning uchun talaba darsliklarni sinchkovlik bilan qayta-qayta o'qib o'rganishi, taxlil etishi, undagi barcha yutuq va kamchiliklarni bilib

olishi zarur bo'ladi. Buning uchun avvalo darsliklar xaqida to'liq tushunchaga ega bo'lishi talab etiladi.

Darsliklar quyidagi qismlardan tashkil topadi:

1.Darslik nomi. 2.Topshiriqlar yoki o'zlashtirilishi lozim bo'lgan materiallar. Bilim va malakalarni o'zlashtirish, topshiriqlarni bajarish yuzasidan ko'rsatmalar. Ular matnli yoki illyustrativ tarzda bo'lishi mumkin. 4.O'tilganlarni mustahkamlash uchun savollar va amaliy ishlar. 5.Uy topshiriqlarining mazmuni.

1.Asosiyga nazariy va amaliy materiallar kiradi.

Nazariy materiallar esa asosan tasviriy, amaliy va me'morchilik san'atlarining tur va janrlari, san'at tarixi x,amda kompozitsiya, perspektiva, rangshunoslik, anatomiya, yorug'-soya qonunlari va qoidalari, rassom, usta, me'morlarning xayoti va ijodi, san'at asarlarining taxliliga doir ma'lumotlardan tashkil topadi.

Amaliy xarakterdagi materiallarga naturani yoki bironta mazmunni ifodalash yo'llarini ko'rsatuvchi tasvirlar, misol va mashqlar kiradi.

1.Qo'shimcha materiallar qatoriga sinfda olingan bilim va malakalarni sinfdan tashqarida mustaxkamlash va kengaytirishga qaratilgan ma'lumotlar kiradi. Unga darsliklarning badiiy bezagi va mundarijasi xam taaluqlidir. Ular sxemalar, diagrammalar, tablitsalar, savollar, topshiriqdar, she'rlar, ertak va xikoyalar, chaynvord, krossvord, rebus, bolalar rasmlari bo'lishi mumkin.

2. Izoxli materiallar sharxlar, savollar, kirish so'zlar, atamalardan tashkil topadi. ,

Ma'lumki, darsliklar, matnli, va illyustrativ qismlardan tashkil topadi.

Darsliklarning matn qismini adabiy tilda, ixcham, lo'nda, tushunarli, sodda bo'lishi talab etiladi. Matn qismni darslik erkin joylashuvi va shriftlarning o'lchovi bolalar yoshini xisobga olib tanlangan bo'lishligi lozim.

Darslik illyustratsiyalari esa avvalo mashg'ulot mavzusi va mazmuni bilan bog'liq, bo'lishligi, ular asar muallifi tomonidan yuksak badiiy saviyada yaratilgan bo'lishligi, ularni bolalar idrokiga mosligi, ularni ko'p ham, kam ham me'yorida bo'lmasligi, ularni matnli qism joylashgan joyga yaqin bo'lishligi, ular darslikda mazmunli va yuqori badiiy saviyada ishlangan bo'lishligi lozim. Shuningdek, bu materiallar darslik betida kompozitsiya jixatdan to'g'ri joylashtirilgan, rangli, o'zbek san'atining milliy badiiy an'alarini o'zida aks ettirgan bo'lishi muximdir.

Umuman esa tasviriy san'at darsligiga bo'lgan asosiy talablar quyidagilardan iborat:

1. Ta'lim mazmunini milliy istiqlol mafkurasi va tarbiya bilan uzviy bog'lik, xolda yoritilganligi.

2. Davlat ta'lim standarta va o'quv dasturi asosida tuzilgan bo'lishi.

3. O'z tuzilishi va kompozitsiyasi jixatidan sodda va bolalar yoshiga mosligi.

4. Har bir dars materiallari o'quvchilarda badiiy estetik didni, tasviriy malaka,

ijodiy qobiliyatlarini o'zlashtirishga qaratilgan bo'lishi.

5. Tasviriy san'atni boshqa fanlar, o'quv fanidagi blok va mavzulararo aloqalarni e'tiborga olishi.

6. Materiallarni didaktik prinsiplarga rioya qilgan xolda bayon etilishi.

7. Matnli qismni ko'p bo'lmasligi, sodda va adabiy tilda bayon etilishi.

8. Ta'lim mazmuni o'uvchilarni sinfdan tashqari. mustaqil ishlarini kuchaytirishga yo'naltirilgan bo'lishligi.

9. Ta'lim mazmuni tevarak-atrof, mehnat, o'quvchilarning xayoti bilan bog'liq, bo'lishi.

11. Ta'lim mazmunining ishlab chiqishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga rioya qilinishi.

Referat yozish. Yuqorida qayd qilinganidek, amaliy ish tasviriy san'atni o'qitish metodikasi yuzasidan referatlar tayyorlashni xam nazarda tutadi.

U o'tilgan mavzuga aloqador bo'lib, talabdan ko'p vaqt va mas'uliyat talab etadi.

Referatlar yozish orqali talabalar tasviriy san'atni o'qitish metodikasini puxta o'zlashtiribgina qolmay, balki uni takomillashtirishning ayrim irralarini ochish imkoniga xam ega bo'ladilar.

Referat maktabda tasviriy san'at darslariga doir borliqni idrok etish, badiiy qurish - yasash, naturaga qarab tasvirlash, kompozitsion faoliyat, san'atshunoslik asoslari bloklari bo'yicha, shuningdek, ayrim mavzularni o'tish metodikasini takomillashtirish yuzasidan bo'lishi mumkin.

Ma'lumki, referatlar yozishda, uning muallifi faqat adabiyotlarni o'rganish, taxlil qilish, xulosa bilan chegaralanib qolmasdan, uni ko'proq ilmiy yo'nalishda olib borishi kerak bo'ladi. U o'z o'rnida maktabda tasviriy san'at darslarini kuzatish, unda tajriba - sinov ishlarini o'tkazish, muammoning tarixiga murojaat etishi, arxiv materiallaridan foydalanish referatni ilmiyligini ta'minlaydi. Keyinchalik bu referat kurs ishi, bitiruv malakaviy ish mavzuga aylanishi mumkin. Qolaversa, u magistraturadagi tadqiqot ishiga asos bo'ladi.

Talabalar yil davomida kamida 2 ta referat yozishlari talab etiladi.

Tasviriy san'atdan namunaviy dars o'tish. Maktabda tasviriy san'atni o'qitish metodikasi kursining muxim qismlaridan biri hisoblangan namunaviy dars o'tish talabalarni o'quvchilar jamoasi orasida o'zlarini to'g'ri boshqarish, o'qituvchi bilan bolalar, o'quvchilar oralarida ro'y beradigan kelishmovchilik va situatsiyalarni bartaraf etish yo'llari bo'yicha ma'lum bilim va malakalar hosil qiladilar. Shu bilan bir qatorda bunday darslar talabalarni maktabdagi faol pedagogik amaliyotlari xamda kelgusidagi o'qituvchilik faoliyatlarida xam qo'l keladi.

Namunaviy dars o'tish uchun talaba belgilangan mavzu asosida tayyorgarlik ko'radi. Bu tayyorgarlik mazkur darslikni amaliy ishlar qismida bayon etilgan bo'lib, u quyidagi qismlardan tashkil topadi:

Ko'rgazmali qurollar tayyorlash, tayyorlangan materiallar asosida mustaqil ravishda dars o'tishni mashq qilish. Namunaviy dars uchun dars konspekti va dars ishlanmasi talabaning avvallari tayyorlagan konspekti, dars ishlanmasi bo'lishi mumkin. Tayyorlangan dars ishlanmalari va ko'rgazmali qurollar metodika o'qituvchisiga ko'rsatilib, uning ijobiy fikr olingandan so'ng auditoriyada talabalar oldida namunaviy dars o'tiladi. Bu darsda talabalar o'quvchilar o'rnida faollik ko'rsatishlari maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azimova B.Z. Badiiy-grafika fakultetida kurs ishi bajarish yuzasidan metodik tavsiyalar. T.: 1989.
2. Abdirasilov S. Tasviriy san'at o'qitish metodikasidan amaliy mashg'ulotlarni bajarish. T.: 1996.
3. Abdirasilov S., Tolipov N. Rangtasvir. T.: Bilim, O'MKHTM, 2005.
4. Abdirasilov S., Boymetov B., Tolipov N. Tasviriy san'at. T.: Cho'lpon, 2006.
5. Pardayev, B. (2020). Ўқувчиларни касб-ҳунарга йўллаш технологияларини ишлаб чиқиш ва ўқув-тарбия жараёнига татбиқ этиш. *Журнал музыка и искусства*, 1(1).
6. Худойберdiyev, М. (2021). Umumiy o'rta ta'lim tizimida tasviriy san'at o'quv fanini o'qitishning ahamiyati. *Физико-технологического образование*, (5).